

s-ar fi putut ca și de data aceasta să se ajungă la o confiscare, ca în 1860. Existînd acest acord, chestiunea — *cu tot riscul mare pe care l-a comportat din cauza unei eventuale intervenții militare turcești* — a fost dusă la bun sfîrșit, și am făcut astfel un remarcabil serviciu prietenilor și vecinilor noștri sîrbi¹.

În privința tratatelor diplomatice cu aceștia din urmă, e de semnalat că, potrivit informațiilor consulului francez Tillos, încă din primăvara lui 1862, din martie, sosise la București un trimis al principelui Mihail Obrenovici, ca să asigure « trecerea armelor prin cuprinsul Principatelor ». Primul ministru român, Barbu Catargiu, convenise, în cele din urmă, la această trecere, în urma insistențelor consulului rus Giers². Puțin timp după aceea, în vara lui 1862, avea loc întrevederea din tabăra de la Sculeni între Cuza și reprezentantul guvernului rus, cînd chestiunea fusese definitiv tranșată. Tot în vară, la 24 iulie/5 august 1862, Cuza recomanda lui Mihail Obrenovici, printr-o scrisoare, pe maiorul de artilerie Herkt din armata română, trimis în misiune oficială să viziteze arsenalul din Kraguevatz³. Credem că, pe lîngă misiunea oficială, publică, Herkt a avut și una secretă în legătură cu tranzitul armelor sîrbești. Cu acest prilej, se vor fi comunicat știri și se vor fi aranjat modalitățile trecerii peste Dunăre, pe la Gruia. N-avem, evident, nici un document scris în această privință, dar supoziția pe care o facem rezultă, socotim, cu necesitate, din logica lucrurilor, din felul cum s-au desfășurat ele.

S-a emis de către Gh. Duzinchievici presupunerea că s-ar fi încheiat chiar, « înainte de noiembrie 1862 », un tratat de alianță între Serbia și România⁴. Documentele cunoscute pînă acum nu menționează un asemenea tratat, de aceea R. V. Bossy care s-a ocupat de aproape de relațiile noastre diplomatice cu Belgradul, nu crede în existența lui la această dată⁵. În raportul pe care-l adresează căpitanul Anghelescu ministrului de război la 24 decembrie s.t.v. 1862, descriînd primirea făcută de sîrbi delegației de ofițeri români la Raduevatz, spune că în sala Consiliului comunal din acest oraș s-a dat un banchet « spre a sărbători înțele pasuri ale alianței româno-sîrbe »⁶. Trebuie luată această expresie *stricto sensu*, considerînd-o ca o dovadă a existenței unui tratat de alianță? Sau e numai un fel de a exprima relațiile strînse dintre cele două popoare și state, relații ce-și găsiseră expresia cea mai vie tocmai în felul cum se organizase tranzitul armelor prin țara noastră? Înclinăm spre a doua explicație; credem că nu se ajunsese la o alianță formală, concretizată printr-un tratat în regulă, deși ea ar fi fost foarte normală și legitimă, dată fiind identitatea

¹ Succesul tranzitului armelor sîrbești prin România este cu atît mai remarcabil, cu cît un transport de plumb și salpetru efectuat pe Dunăre la începutul lui noiembrie 1862 de un șlep grecesc remorcat de un vas rus fusese confiscat de turci la Vidin, pe cînd naviga spre Serbia. Autoritățile turcești consideraseră încărcătura drept contrabandă de război. Vezi Riker, *op. cit.*, p. 486—487.

² Raportul lui Tillos către Drouin de Lhuys, în Riker, *op. cit.*, p. 486.

³ Scrisoarea se află în arhiva Cuza Vodă, ms. 4 860, f. 80—81, și a fost publicată de Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 149—50. Pentru maiorul Herkt, ajuns în urmă general, unul din ofițerii tehnicieni cei mai deștoinici ai armatei noastre și care a avut mai multe misiuni în Serbia, vezi și general R. Rosetti, *Lettres militaires roumaines (1862—1863)*, în RHSEE VI (1929), p. 161—168.

⁴ Gh. Duzinchievici, *Din vremea lui Cuza Vodă*, p. 3.

⁵ R. V. Bossy, *Agencia Belgrad.*, p. 11, nota 3. Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 141, crede că a fost posibilă încheierea unui asemenea tratat, dar că el n-a fost ratificat pînă la urmă. Vezi și R. Perovici, *op. cit.*, p. 222—231, unde se discută ipoteza unui asemenea tratat.

⁶ Vezi anexa 4.